

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาสมบัติและวิถีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับหลวง ๔๕ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกอรรถกถาภาษาไทย ๙๑ เล่ม ฉบับมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คัมภีร์ และเอกสารชั้นฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส ต่างๆ ตลอดจนคัมภีร์ที่พระเถรานุเถระ ได้แต่งขึ้นในยุคต่อๆ มา แหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำรา เอกสาร รายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ จากนิตยสารต่างๆ และบทความจากอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ศึกษาและวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดลำดับประเภทของเอกสารที่สอดคล้องกับงานวิจัย มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาเรื่องสมบัติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาเรื่องวิถีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๓) เพื่อวิเคราะห์เรื่องสมบัติและวิถีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน ได้ผลวิจัยสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑) ผลการศึกษาเกี่ยวกับสมบัติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากการศึกษาเรื่องสมบัติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สรุปเป็นประเด็นได้ว่า

(๑) สมบัติ หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ความครบถ้วนบริบูรณ์ในเรื่อง ๔ อย่าง ได้แก่ คติ อุปติ กาละ และนโยบายในการดำเนินชีวิตในสังคม

(๒) วิธีการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อบรรลุสมบัติทั้ง ๔ ประการ ได้แก่ คติ สมบัติ อุปติสมบัติ กาละสมบัติและนโยบายสมบัตินั้น ก็คือ การกระพุดตปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ทานมัย การปฏิบัติด้วยการบริจาคทาน ๒) สীลมัย การปฏิบัติด้วยการรักษาศีลและ ๓) ภาวนามัย การปฏิบัติด้วยการเจริญปัญญา

(๓) หลักธรรมในพระพุทธศาสนาแต่ละหมวดที่เกี่ยวข้องกับสมบัตินั้น ก็คือ หลักธรรม ที่ส่งเสริมเกื้อกูลอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุสมบัติทั้ง ๔ เช่น หลักศรัทธา ความเชื่อมั่น ที่ถูกต้อง กฎแห่งกรรม หลักไตรลักษณ์ หลักปัจจุสมุปบาท และหลักสังสารวัฏ และกรณีตัวอย่าง ของสมบัติ

(๑) คติสมบัติ เช่น เกิดอยู่ในถิ่นเจริญ ชีวิตไม่เดือดร้อน ไม่อดอยาก

(๒) อุปธิสมบัติ เช่น รูปร่างสวยงาม น่าชื่นชม แม้ไปเกิดในตระกูลยากไร้หรือถิ่น ห่างไกล รูปร่างช่วยให้ขึ้นมาสู่ฐานะและถิ่นที่มีเกียรติยศและความสุขได้

(๓) กาลสมบัติ เช่น เกิดในยุคที่ผู้ปกครองดี สังคมดี บ้านเมืองสงบสุข

(๔) ปโยคสมบัติ เช่น มีความสามารถ ขยันขันแข็ง ประกอบการทำงานด้วยความ เพียรพยายามจนบรรลุผลตามที่ต้องการ

๒) ผลการศึกษาเกี่ยวกับวิบัติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากการศึกษาเรื่องวิบัติในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา สรุปเป็นประเด็นได้ว่า

(๑) วิบัติ มีความหมายครอบคลุมสภาพหรือความไม่สมบูรณ์ การขาดหายไป ความ เสื่อมโทรม ความบกพร่องในสิ่งต่างๆ ของชีวิต มี ๔ ประการ คือ คติวิบัติ อุปธิวิบัติ กาลวิบัติ และ ปโยควิบัติ

(๒) หลักอกุศลธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิบัติ ก็คือ หลักอกุศลธรรมทั้งหลายที่เป็น ปฏิปักษ์ต่อการปฏิบัติสมบัติทั้ง ๔ ประการนั่นเอง ซึ่งคอยขัดขวางไม่ให้ประสบผลสำเร็จ เช่น กาม ตัณหา อกุศลมูล อุปาทาน และความประมาท และกรณีตัวอย่างของวิบัติ

(๑) คติวิบัติ เช่น มีพระพุทธเจ้าอุบัติตรัสสอนธรรม แต่ตัวไปเกิดอยู่เสียในป่าดง หรือในนรก ก็หมดโอกาสได้ฟังธรรม

(๒) อุปธิวิบัติ เช่น เกิดในถิ่นหรือในตระกูลมั่งคั่งสมบูรณ์แต่พิกลพิการ ตาบอด หูหนวก ปัญญาอ่อน

(๓) กาลวิบัติ เช่น เกิดในยามสังคมเสื่อมจากศีลธรรม บ้านเมืองปั่นป่วนวุ่นวาย มีศึกสงคราม เป็นต้น

(๔) ปโยควิบัติ เช่น มีความรู้ความสามารถและคุณสมบัติอื่นดีหมด แต่ติดการ พนัน จึงไม่ได้รับการคัดเลือกไปทำงาน และเกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมที่ดี (ความดี) และพฤติกรรมที่ไม่ดี (ความชั่ว) ของชีวิตมนุษย์มีอยู่ ๒ เกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์ตัดสินหลัก ตัดสินด้วยความ เป็นกุศลหรืออกุศล โดยพิจารณามูลเหตุที่เกิดว่าดีและไม่ดี แต่เกณฑ์ตัดสินรอง ตัดสินพิจารณาที่มีผลสะท้อนกลับต่อ ตนเองและผู้อื่นเป็นที่ยอมรับหรือไม่ และผลของการกระทำที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

๓) ผลการวิเคราะห์เรื่องสมบัติและวิบัติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสมบัติและวิบัติในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน สรุปเป็นประเด็นได้ว่า

(๑) สมบัติ ๔ จัดเป็นกรรมฝ่ายดี ส่วนวิบัติ ๔ จัดเป็นกรรมฝ่ายชั่ว เรื่องสมบัติ-วิบัติ เชื่อมโยงหรือสืบเนื่องมาจากกฎแห่งกรรมว่าบุคคลทำกรรมใด ก็ย่อมได้รับผลดี ทำกรรมชั่ว ก็ย่อมได้รับผลของกรรมชั่วนั้น

(๒) วิเคราะห์สมบัติและวิบัติที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน เริ่มต้นจากชีวิตส่วนตัวไปสู่ ครอบครัว การปฏิบัติธรรม เศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งทั้งหมด แสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับระหว่างสมบัติ (การกระทำความดี) และวิบัติ ผลของการกระทำไม่ดี ซึ่งเป็นหลักแห่งความประพฤติ เป็นแนวทางของการปฏิบัติชอบในการดำเนินชีวิตในสังคม อยู่อย่างมีความสุข โดยมีหลักธรรมสำหรับระดับต่างๆ

(๓) ผลกระทบของสมบัติ-วิบัตินี้เกิดจากการที่มนุษย์ไม่สามารถดำเนินชีวิตด้วยปัญญา จึงทำให้ชีวิตของตน คนที่อยู่รอบข้าง และสังคมที่ตนอยู่ร่วมประสบกับความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนวุ่นวาย ซึ่งผลกระทบนั้น สรุปลงได้ในโลกธรรม ๘ ประการ อันหมายถึง สภาวะที่สามารถเกิดขึ้นแก่มวลมนุษยชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายอริยฐานมณ กลุ่มที่น่าปรารถนา (สมบัติ) และ ๒) ฝ่ายอนิยฐานมณ กลุ่มที่ไม่น่าปรารถนา (วิบัติ)

(๔) แนวทางการปลูกฝังหลักสมบัติในสังคมไทย จำต้องตั้งอยู่บนฐานหรือมีความสอดคล้องกับคุณธรรมที่สำคัญและควรปลูกฝังขึ้นให้เกิดแก่ทุกคนในสังคมไทยเพื่อให้พลเมืองเกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง และประเทศชาติ โดยประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมต่างๆ เช่น ศรัทธา ความไม่ประมาท

(๕) เป้าหมายของการปลูกฝังเรื่องสมบัติในพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ก็เพื่อบรรลุประโยชน์ ๓ ประการ คือ (๑) ทัฬหภูมิมีกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน (๒) สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน และ (๓) ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่ง ซึ่งแสดงออกทางด้านต่างๆ อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ถูกต้อง ดีงาม ได้แก่ ด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ล้วนมีเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งดีและเลวร้ายรุมเร้าเข้ามาไม่ว่าจะเป็นภัยทางธรรมชาติ มีน้ำท่วม และฝนแล้ว เป็นต้น ซึ่งภัยดังกล่าวนี้ยังสามารถหาวิธีการแก้ไขและบรรเทาให้เบาบางลงได้ แต่ภัยที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวโลกทั้งมวลนั้น คือ ภัยที่เกิดจากความเชื่ออันงมงายโดยมีรากฐานมาจากความกลัว ประกอบด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลงของมวลมนุษยชาติเป็นภัยที่อันตรายที่สุด แก้ไขได้ยากที่สุด แต่หากแก้ได้ก็จะพบกับความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเช่นกัน ความเชื่อในเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเรื่องสวรรค์ นรก ของผู้คนในสังคมเริ่มแปรเปลี่ยนไปทุกที กล่าวคือ ผู้คนในปัจจุบันพยายามแก้ไขปัญหามากมาย ของชีวิตของตนผ่านทางอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์แทน ซึ่งถือกันว่าง่าย สะดวก สบาย และได้ผลรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม หากมวลมนุษยชาติได้หยุดความวุ่นวายต่างๆ อันเป็นเรื่องราวโลกแล้วคิด พิจารณาด้วยสติปัญญาอย่างจริงจังและถูกต้องตามหลักคำสอนแล้วก็จะพบว่าความปรารถนาอยากมี อยากเป็นในสิ่งต่างๆ ก็ดี การอยากจะหลุดพ้นไปจากปัญหาต่างๆ ในชีวิตของตนนั้นล้วนแล้วแต่เกิดจากความเชื่อที่ไม่มีปัญญาประกอบที่สามารถจะเข้าใจถึงความหมายของชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา เมื่อไม่มีปัญญา มีแต่ศรัทธาความเชื่อในการกระทำเท่านั้น จึงกลายเป็นสาเหตุที่ทำให้ชีวิตของตนต้องประสบกับความทุกข์ต่างๆ นานา

ฉะนั้น มวลมนุษยชาติต้องมีทั้งศรัทธาที่ถูกต้อง กล่าวคือ มีความเชื่อมั่นในกรรม คือ การกระทำของตน และปัญญาที่สามารถแยกแยะการกระทำต่างๆ ได้ว่าการกระทำอย่างไรจัดเป็นการกระทำที่ดี อย่างไรเป็นการกระทำที่ไม่ดี ควรลด ละ เลิกกรรมเช่นไรที่นำไปสู่ความทุกข์แก่ชีวิตได้ และควรปฏิบัติกรรมเช่นไรที่สามารถทำให้ชีวิตมีความสุขได้ตามอรรถภาพ ดังนั้น สถาบันที่เกี่ยวข้อง อาทิสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติก็ดี กระทรวงวัฒนธรรมก็ดี กระทรวงศึกษาธิการก็ดี เป็นต้น เหล่านี้จึงจำเป็นต้องดำเนินการในด้านต่างๆ เช่น

(๑) ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทั่วไปอย่างทั่วถึงและสามารถนำมาปฏิบัติได้ เช่น หลักอิทธิบาท ๔ หลักอภัยมุข ๖

(๒) ส่งเสริมให้ประชาชนใช้ปัญญามากกว่าศรัทธาในการศึกษาปฏิบัติและการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

(๓) ชี้แนะถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่ามีหลักแห่งการพึ่งตนเอง ช่วยเหลือตนเอง และทุกอย่างหากอยากได้ต้องลงมือปฏิบัติตามอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ยังมีเรื่องที่น่าศึกษาและวิจัยอยู่อีกมากที่ควรมีผู้ศึกษานำไปศึกษาและวิจัยให้ละเอียดลึกซึ้งเพื่อเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป โดยผู้วิจัยได้เสนอแนะหัวข้อของการทำวิจัยไว้ ดังนี้

- ๑) การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทฤษฎีสัมบัติในพระพุทธศาสนา
- ๒) การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องปัจจัย ๔ ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนไทย

ในสมัยปัจจุบัน

- ๓) การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอาชีววัตรในพระพุทธศาสนา
- ๔) การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอปสเสนธรรม (ธรรมอันเป็นที่พึงอาศัย) ใน

พระพุทธศาสนา